

‘Beleidsplan voor de gemeentelijke begraafplaats Schiermonnikoog’.

Inleiding

In 2007 en 2008 werd door de Commissie Funerair Erfgoed Gemeente Schiermonnikoog een inventarisatie gemaakt van historisch waardevolle graven en grafmonumenten op de begraafplaats rond de Got Tjark. Doel van de inventarisatie was het vastleggen van historisch interessante grafmonumenten om daarna beleid te kunnen formuleren voor de begraafplaats. Uitgangspunten van dat beleid waren het waarborgen van de toekomst van een stuk geschiedenis van het eiland en het waarborgen van voldoende grafruimte voor de bewoners. Dit beleidsvoornemen is destijds niet verder uitgewerkt, maar in 2016 liet de gemeente Schiermonnikoog door een extern bureau onderzoek verrichten naar de toekomstbestendigheid van de gemeentelijke begraafplaats. Naar aanleiding van de conclusies en aanbevelingen uit dat onderzoek heeft de gemeente stappen ondernomen om ook in de toekomst op de begraafplaats rond de Got Tjark te kunnen blijven begraven. Een van die stappen is het opstellen van een nieuwe beheersverordening voor de begraafplaats, welke voldoet aan de huidige wet- en regelgeving. In aanvulling daarop zijn de regels voor graven, asbezorging, gedenkplaatsen, grafbedekking en grafkisten herzien of opnieuw geformuleerd zodat ze meer afgestemd zijn op de beoogde beleidsdoelstellingen. Daarnaast wordt uitvoering gegeven aan het actualiseren van de begraafplaatsadministratie en de daarmee gemoeide werkprocessen zodat uitvoering van de werkzaamheden beter geborgd is. Een van de gevolgen van die stap is dat actief gezocht zal gaan worden naar rechthebbenden van graven die in het verleden voor onbepaalde tijd zijn uitgegeven.

De benodigde aanpassingen maken het blijvend gebruik van de begraafplaats mogelijk, waarbij het historische karakter van de begraafplaats bewaard moet blijven en de mogelijkheid moet blijven bestaan om binnen de beslotenheid van het dorp te kunnen blijven begraven. Ter ondersteuning van de verordening en regelgeving heeft het college van burgemeester en wethouders onderliggend beleidsplan opgesteld, waarmee zij het toekomstig gebruik van de huidige begraafplaats voor langere duur wil verzekeren.

Waar gaat het om?

De gemeentelijke begraafplaats van Schiermonnikoog, gelegen rond de Got Tjark, is al ruim tweeëneenhalve eeuw in gebruik. Het kerkhof, omgeven door een hoge hulsthaag met daartussen iepen, heeft een uitstraling die voor een belangrijk deel wordt bepaald door grafmonumenten die wisselend van vorm en gebruikt materiaal zijn. De grafmonumenten liggen niet aan paden, maar aaneengesloten in het gras met de kerk als focuspunt. Meest karakteristiek zijn de historische hardstenen stèles en zerken uit de negentiende en begin twintigste eeuw. Latere grafmonumenten sluiten aanvankelijk aan op die vormgeving tot in het laatste kwart van de vorige eeuw graniet het meest gebruikte materiaal is geworden. De karakteristiek voor het kerkhof is dat van een typisch dorpskerkhof en is eigen voor Schiermonnikoog. Ook in de toekomst zal het kerkhof dienen als laatste rustplaats voor veel eilanders, waarmee nieuwe grafmonumenten aan het beeld van de begraafplaats zullen worden toegevoegd. Het is een gegeven dat de karakteristiek aan verandering onderhevig is, maar de gemeente wil daar meer grip op krijgen om de historische waarden niet te laten aantasten. Feitelijk beoogt het beleid dat de veranderingen in de karakteristiek minder snel gaan dan in de laatste vijftig jaar.

Historische grafmonumenten

Met het oog op het voorgaande streeft de gemeente er naar om de historische grafmonumenten op de lijst, conform artikel 21 uit de verordening, te bewaren en het cultuurhistorisch beeld van de begraafplaats in stand te houden. Dat betekent echter niet dat alle grafmonumenten bewaard worden. Daarbij moet uiteraard rekening worden gehouden met rechthebbenden die hun rechten en plichten rondom het onderhoud in acht nemen. De gemeente houdt zich het recht voor om grafmonumenten die zijn aangewezen als 'historisch' te verplaatsen naar een plek elders op het kerkhof. Daartoe zal de gemeente richtlijnen opstellen die bij het beheer van belang zijn. Belangrijke uitgangspunten daarbij zijn dat de karakteristiek van de begraafplaats in stand blijft, maar ook dat de begraafplaats zijn functie kan blijven behouden. Dat betekent bijvoorbeeld dat een als historisch aangemerkt grafmonument verplaatst kan worden naar een locatie op het kerkhof die niet (opnieuw) geschikt is om uit te geven voor begraven (bijvoorbeeld door te geringe afmetingen). Een beperkte verplaatsing van historische grafmonumenten hoeft het historische karakter van de begraafplaats niet aan te tasten. Het beleid van de gemeente is er op gericht dat zoveel mogelijk de oude structuur en het karakter van de begraafplaats bewaard blijven.

Hedendaagse grafmonumenten passen daar in beperkte mate in, mits hier in stijl, kleur- en materiaalgebruik rekening mee wordt gehouden. Glimmende granieten zerken (liggend) of stèles (staand) doen afbreuk aan de karakteristiek van de begraafplaats. Hetzelfde geldt voor grote granieten platen die dubbele grafvelden bedekken. De voorwaarden die de gemeente heeft gesteld aan te plaatsen grafmonumenten zijn vastgesteld in de 'Regels voor grafbedekkingen op de gemeentelijke begraafplaats Schiermonnikoog 2019'.

Herijking

Voortschrijdend inzicht en ontsluiting van nieuwe gegevens over degenen die begraven zijn op de begraafplaats leidt tot nieuwe informatie. De in 2008 opgestelde lijst is anno 2019 aan een herijking toe. Enerzijds dienen er enkele graven toegevoegd te worden en mogelijk is er ten aanzien van de reeds geselecteerde grafmonumenten ook een herijking nodig. Daarmee stelt de gemeente Schiermonnikoog de lijst van historische grafmonumenten niet vast als een eenmalig overzicht, maar als een zich ontwikkelende lijst. De gemeente is er zich bewust van dat het op te stellen beleid er tegelijkertijd voor moet zorgen dat een herijking niet leidt tot het vastzetten van graven en een (drastische) afname van de grafcapaciteit. De herijking zal eens in de vijf jaar plaats vinden of indien nodig eerder. Een funeraire commissie, bestaande uit de beheerder, een vertegenwoordiger van de historische vereniging en een externe funerair adviseur, zullen de herijking uitvoeren.

Grafmonumenten die bij werkzaamheden worden aangetroffen dienen te worden bewaard ter beoordeling van de funeraire commissie.

Overige grafmonumenten en nieuwe gedenktekens

Om het karakteristieke beeld van de begraafplaats voor een belangrijk deel te behouden, zijn in de aanvullende regels voor grafbedekkingen voorwaarden opgesteld. Bij het plaatsen van nieuwe grafbedekkingen dient rekening te worden gehouden met de (cultuur)historische waarde van de begraafplaats en de reeds daarop voorkomende grafbedekkingen. Dat gaat dan met name om de historische grafmonumenten op de lijst. Voor het plaatsen van een nieuw grafmonument of het vervangen van een oud grafmonument is te allen tijde een vergunning nodig. Voor de tijdelijke verwijdering van een grafmonumenten in verband met het aanpassing van de inscriptie dient melding gemaakt te worden aan de beheerder. Dit is vastgelegd in de aanvullende regels op de verordening. Bij de beoordeling wordt met name gekeken naar een inpassing binnen het karakter

van de begraafplaats. De nadere regels voor de grafbedekkingen geven hier invulling aan door een kader te geven voor toe te passen materialen en afmetingen. Vanuit het oogpunt van behoud van het karakter van de begraafplaats zijn dubbele grafbedekkingen niet toegestaan. In alle gevallen mogen de gedenktekens de voorgeschreven afmetingen niet overschrijden. Grafmonumenten die zonder toestemming worden geplaatst, worden op last van de gemeente verwijderd.

Uit het oogpunt van milieu en duurzaamheid dienen de toegepaste materialen voor een grafmonument zo duurzaam mogelijk te zijn. Het betreft hier materialen die geen grote belasting leggen op het milieu tijdens de productie of verwerking van het materiaal. Dergelijke producten betreft bijvoorbeeld natuursteen, glas, hout, keramiek, kunststof en metaal, welke van nature of middels een daartoe speciale behandeling weerbestendig zijn gemaakt en welke niet breukgevoelig of buigzaam zijn. De duurzaamheid geldt ook voor de termijn waarop de grafbedekking op het graf staat. Wanneer het materiaal al na enkele jaren tenietgaat is dat niet duurzaam.

De grafmonumenten die onder eerdere verordeningen zijn geplaatst, voldoen in sommige gevallen niet aan de huidige regels. In feite worden dergelijke grafmonumenten gedoogd. Aan plaatsing van dergelijke monumenten kunnen geen rechten worden ontleend.

Actualiseren grafplekken

In 2008 is door de commissie vastgesteld dat de begraafplaats over 1.292 graven beschikt. Niet alle graven zijn echter geschikt voor uitgave of heruitgave. Dit heeft vooral te maken met de beschikbare ruimte en de geschiktheid van de bodem. Een aantal graven is bijvoorbeeld door omliggende grafmonumenten te kort om uit te geven voor een volwassen overledene, maar is eventueel wel geschikt voor het begraven van een kind. Aan de zijde van de Nieuwstreek beperkt wortelgroei van de bomen de mogelijkheden voor grafuitgifte. Anno 2019 zijn alle geschikte plekken voor begraven in kaart gebracht (zowel in gebruik zijnde als ongebruikte graven). Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen plekken die geschikt zijn voor het begraven van volwassenen, kinderen, urnengraven of gedenkplaatsen (zie ook volgende paragraaf).

Particuliere gedenkplaats

Met het oog op een breder gebruik van de begraafplaats heeft de gemeente met de nieuwe verordening de mogelijkheid gecreëerd om een particuliere gedenkplaats in te richten. Het betreft een plaats op de begraafplaats waarvoor aan een natuurlijk persoon of rechtspersoon het recht tot gebruik wordt verleend om één of meerdere overledenen te gedenken. Een gedenkplaats kan worden uitgegeven op plekken waar het technisch niet mogelijk is een regulier graf of urnengraf in te richten. De regels voor het oprichten van een gedenkmonument zijn vastgelegd in 'Regels voor grafbedekkingen op de gemeentelijke begraafplaats Schiermonnikoog 2019'.

Oproepen rechthebbenden graven onbepaalde tijd

Voor het verbeteren van de administratie en met het oog op de actualiteit van het grafregister heeft de gemeente in het verleden meerdere oproepen gedaan aan rechthebbenden inzake het al dan niet verlengen van de rechten op graven voor onbepaalde tijd. Meest recent is dat gebeurd in 1973. Omdat nadien geen oproepen meer zijn gedaan, zijn van veel rechthebbenden geen gegevens meer bekend. Zo mogelijk is voor honderden graven het recht feitelijk al vervallen. Het betreft 491 graven voor onbepaalde tijd en 41 gevallen van gereserveerde graven. Omdat de gemeente de graven met een recht voor onbepaalde tijd in het verleden niet actief heeft laten vervallen, zal met het oog op een nieuwe oproep coulance toegepast worden. In 2020 zullen de werkzaamheden aanvangen om de

rechthebbenden te achterhalen. De wijze waarop dit administratief afgehandeld wordt, is uitgewerkt in de werkprocessen voor de administratie.

Gereserveerde grafplekken

Uit het eerdergenoemde onderzoek uit 2016 is naar voren gekomen dat het bestaan van gereserveerde graven een belangrijke oorzaak is van een op termijn dreigend tekort aan graven. Met de gereserveerde graven worden die graven bedoeld die al bij leven gereserveerd worden. Hiermee worden nadrukkelijk niet de graven bedoeld voor partners van overledenen. In veel van de gevallen zijn de rechthebbenden van de gereserveerde graven niet meer traceerbaar of in sommige gevallen zelfs al overleden. Voor deze grafplekken zal een nadere procedure opgesteld worden om de rechthebbende te achterhalen. Wanneer dit niet binnen een nader te bepalen termijn lukt, zullen de graven uiteindelijk terugvallen aan de gemeente Schiermonnikoog. Om de capaciteit niet verder onder druk te zetten, kan de gemeente het reserveren van graven voor langere termijn niet langer toestaan. Daarmee wordt een eerder advies uit genoemd onderzoek opgevolgd.

Het beleid is wel zodanig geformuleerd en vastgelegd in de regelgeving dat in voorkomende gevallen de beheerder kan besluiten wel over te gaan tot het reserveren van een graf. Daarbij kan gedacht worden aan een naderend overlijden, waarbij de persoon in kwestie zelf een plekje wil uitzoeken.

Handhaving orde

Voor een ordentelijk beheer en gebruik van de begraafplaats is handhaving van wet- en regelgeving een vereiste. Een aantal zaken heeft daarbij de aandacht. Voor het uitvoeren van werkzaamheden op de begraafplaats is schriftelijk toestemming benodigd van de beheerder, waarbij de aard van de werkzaamheden dient te worden toegelicht. Ook bij tijdelijke verwijdering van het grafmonument dient de beheerder toestemming te geven voor de werkzaamheden die benodigd zijn voor het verwijderen van het monument. De beheerder doet mededeling of en wanneer de werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd. Eenieder is verplicht zich te houden aan de aanwijzingen van de beheerder.

De begraafplaats is vrij toegankelijk, het is echter niet toegestaan de begraafplaats te gebruiken als verblijfsplaats. Dat wil zeggen dat het niet toegestaan is om te recreëren. Het is bovendien grote groepen alleen toegestaan met toestemming van de beheerder de begraafplaats te betreden. Deze regel is ingevoerd om te voorkomen dat met name groepen toeristen of schoolklassen zich zonder begeleiding op het kerkhof begeven voor doeleinden die niet passen bij de bestemming van de locatie. Het is tevens niet toegestaan te fietsen op de begraafplaats.

Overschrijving van verleende rechten.

Een onderdeel van het reguliere administratieve proces is het overschrijven van rechten op graven. Het recht op een particulier graf kan op verzoek van de rechthebbende worden overgeschreven. Aan een dergelijke overschrijving zijn voorwaarden verbonden. De nieuwe rechthebbende dient echtgenoot of levenspartner te zijn, dan wel een bloedverwant of aanverwant tot en met de derde graad. Overschrijving op verzoek van de rechthebbende, anders dan voornoemde personen is slechts mogelijk indien daar gewichtige redenen voor bestaan en met uitdrukkelijke toestemming van het college van B en W.

Ruiming van graven

Wanneer grafrechten komen te vervallen, wordt hiervan ten minste een jaar voor het verstrijken van de termijn een aankondiging gedaan op het mededelingenbord op de begraafplaats en wordt de rechthebbende geïnformeerd. Wanneer de rechthebbende onbekend is, zal een kennisgeving worden aangebracht bij of op het graf of de urnenmuur. Na het aflopen van de rechten, vervalt de grafbedekking aan de gemeente, tenzij de rechthebbende een verzoek heeft ingediend om het grafmonument ter beschikking te stellen aan de rechthebbende mits deze er binnen drie maanden na verwijdering wordt afgehaald. Wanneer een grafmonument op de historische lijst voorkomt, zal de gemeente het grafmonument op het graf laten staan, maar behoudt zich het recht voor om het grafmonument te verplaatsten naar een locatie elders op de begraafplaats.

Ten aanzien van de capaciteit, inzet en ondersteuning van de beheerder worden maatregelen genomen in het administratieve proces.

Aldus vastgesteld door burgemeester en wethouders op 2019,

de secretaris,

de burgemeester,

P.G. Küppers

I. van Gent